

I. évfolyam. Budapest, 1894. július 1. 13. és 14. sz.

TANULÓK LAPJA

SZERKESZTI

DR. RUPP KORNÉL

TANÁR.

Előfizetési ár:

Egész évre 160 kr.

Fél évre — 80 „

Negyed évre — 40 „

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

Budapest, IX. ker., Imre-utca 9. sz.

Tartalom:

13. szám. *A reggel — A hősök Homérnál és Tossónál. — Sophokles Laokoonjáról. — Arany János Toldijáról. — A természeti környezet hatása szellemi életünkre.*

14. szám. *A rozmarint szál. — Kossuth Lajos és a szabadságharc. Képpel. — A kiegyezés. Képpel. — Sophokles Laokoonjáról. — Visegrád. — Arany János Toldijáról. — Szótag-rejtvény. — Szám-rejtvény. — A boriléken: Gondolatok. — Feladatok. — Ajánlható könyvek. — Fizikai kísérlet. — Különfélék. — Titkos sorok. — Rejtett név.*

GONDOLATOK.

Az emlékezés olyan mint a szívárvány: a lélek fényét elemeire bontja: s az egyes színek tisztábbak az emlékezéskor, mint voltak azon tettünknel, a mire emlékszünk.

A nagyság szomszédságában két dolog tanyázik: az utca és a szent berek magánya. Az utca koszorút kínál, de port ver fel, a szent berkekben tiszta áldozat tüze ég: hol az igazi nagyság szívesen áldozik az örökké valónak.

Nincs barátod: állj ki az utcára, sirj, keseregj: panaszkodjál és találni fogsz.

Az ember természettől fogva jó. Azért a ki nevelni akar, keresse a jó tulajdonokat — s fejlessze azokat, akkor a rossz magától elvész ..

Az erős lélek nem a múltban, hanem a jövőből meríti a vigasztalást... és lelkesedést.

Az egész élet a maga egész voltában olyan mint valamely mozaik: igyekeznünk kell tehát minden óráját jól felhasználni, hogy egy darab se zavarja a kép összhangját.

Az élet nem a mienk, az a végtelenségé... a tettek azok, amik fölött rendelkezünk... tetteink a mieink.

Nagy hibája az emberiségnek, hogy többet gondolkodik azon, a mit már megtett, mint azon, a mit még tenni fog.

Mosdóssy Imre.

FELADATOK.

I. A kisebb (1. 2. oszt.) tanulók írják le az itt következő vagy egy ehhez hasonló adomát. *Mind ki vannak próbálva.* Egy katonatiszt estefelé elküldte legényét, hogy hozzon neki egy csomag gyujtót, de — tette hozzá — aztán jól égjenek ám. A legény késő estig kimaradt. Mikor megjött, bosszusan kiveszi kezéből a csomagot, jól lehordva őt hosszas kimaradásaért, a mivel annyi ideig sötétségre kárhóztatta. Még mindig szidva a megrémült legényt, kivesz egy gyujtót a csomagból, midőn azonban nem akart meggyulladni. másikat, majd egy harmadikat próbál meg, de hiába. Ostoba, kiállt a rémülettől megdermedt legényre, hogyan engedhetted magadat így becsapni: Boesánat, rebegi a képéből kikelt legény, hisz mind egy szálig jók; megpróbáltam a falon s mindenik kitünően égett.

II. A 3. 4. osztályu tanulók írják le a következő tételt: *Mire intenek bennünk a lehulló falevelek?* Bevezetés. Az emberi élet és a fa összehasonlítása. A hervadás, mulandóság. Targyalás. A falevél lehullt, mert sorsa a hervadás, az ember meghal, mert sorsa a halál. Mi az élet feladata? Hogyan kell élnünk? Mik a kötelességeink? Ezért hogyan kell kötelességeinket teljesíteni, hogy az elmulás bármikor készen találjon, Befejezés. A falevél lehullt, de tavasszal a fa új lombot hajt, mi meghalunk, de a föltámadás és örök élet vár reánk. Megnyugvás a halálban.

III. A felsőbb osztályu tanulók fejtsék meg e tételt a következő pontok szerint: *Miért nem jutott a görögöknek sohase eszükbe, hogy olyan pyramisokat készítsenek, mint az egyiptomiak?* Bevezetés. Ámbár a pyramisok a világ esodái közé tartoznak, mégse birták rá a görögöket, hogy ilyeneket építsenek. Mik a pyramisok? Miért készülnek? Targyalás. A görög művészetek nem a tér nagyságára, hanem a gondolat magasztosságára, az eszmai tartalomra törekedtek. A kis kömetzet egy gyűrűben is lehetett nagyszerű műretek, azonban kis pyramison senki-

diségek fénylőn állnak előttünk: Csakhamar azonban a szabadság is, a görög nép emez alapelve — korlátlan önkényné fajult volna, ha a velük született hajlam, az őszhangra, nemes mértékletességre való törekvés közbe nem lép. Minő jól esik a minden alkotásaikból jótékonyan, megnyugtatólag előtűnő, mértékletesség, mely a tragoe diában, ennek mint alaptörvénynek áthágása által nyilatkozó tragikus katasztrófa alapját képezi.

Ez az oka, hogy a görög műveltség és művészet minden nemzeti vonása daczára általános érvényű, mely neki a klasszikus nevet megszerezte. Az indusok, perzsák és egyiptomiak bár nagyban művelték az építészetet, de jellemök egyoldalú volt és korlátozottabb, semhogy műveik más népeknek s kulturkorszakoknak irányadók lettek volna. Csak a görög volt az igazi művészet mestere. Ezért viseli a görög architektúra általánossága mellett is legtöbbször a szabad egyéniség bélyegét magán. Habár az idősebb néptörzsek évezredes kulturájuk mellett Görögország élete rövid: e kis helyen a haladás felé óriás lépésekkel sietett s csak azon gazságot látszik bizonyítani, hogy a lét értéke nem az időtartam hosszúságától, hanem a haladás minőségének mértékétől függ.

A természeti környezet hatása szellemi életünkre.

Ellenkezőleg, a csúcsives egyház belseje mysticus homályra számitott, a sima faltér kevés volt benne, s így a festett képhez sem helye, sem világossága elégséges. Két hatalmas stíl volt két hatalmas ellentét. Az egyik mintha így szólt volna: dicsérjétek az Istent az ő teremtményeinek pompájában; — a másik mintha ezt mondotta volna: vonuljatok el a külső fénytől menjetek a magányosság csöndjébe, zárjátok el szemeiteket a természet és világ pompája elől, mélyedjétek saját lelketekbe s a nagy tanokban, a hititkok rejtelmes föntségében fogjátok megtalálni őt, az Istent. — Amaz világos színekben pazar és derült volt, mint Italia égalja, — ez sötét, homályos és komor mint az éjszaké. Még függélyes vonalakban képződő magas tornyai is, melyekben kis, kőkeresztekből formált rózsalakok tették az egyedüli díszet, hasonlítottak az éjszakai meredek sziklákhoz, gyér növényzetökkel körözsáikkal, melyeket a természetrajz is a tetők örökzöldjének mond; hasonlítottak a fenyűhöz, az éjszakai föld sajátos fájához. Európa éjszakai, különösen hegyi vidékei szintén lázasan karolták föl e stílt a mindenben őszhangra törekvő szellem önkénytelen is észrevette benne a földjével és saját lelki világával való rokonságot; — Italia és az olasz művészet soha sem rokonszenvezett vele, megmaradt kedves román stílja mellett.

(Folyt. köv.)

TANULÓK LAPJA

Előfizetési árak:	Szerkesztő és kiadó:	Az előfizetési díjak
Egész évre 1 frt 60 kr.	Dr. RUPP KORNÉL	a „Tanulók Lapja” kiadóhivatalába IX. ker., Imre-utca 9. sz. alá küldendő.
Fél évre — frt 80 kr.	tanár.	Hirdetések felvétele Sikray S. irodájában VI. Váci-körút 83. sz.
Negyed évre — frt 40 kr.		
Megjelenik minden hó 1-én és 15-én.		

A reggel.

Már tova vonul a hold halvány kíséretével, már pitymallik a szürkülő égen a hajnal. A levegő fakó árnyai lassanként elhagyják a rónát s az erdők mélyébe húzódnak. A hegyek csúcsain sűrű ködpárák keringenek fel s alá, mintegy vitatkozni látszanak maguk között, hogyan illanjanak el a nap megérkezése elől. A folyók gyors futása s a tenger lassú árja gőzzel van borítva, majd lassan-lassan e párák a szomszédos dombokra ülnek; a hegyek ormai s a háztetők kinyúlnak a sötétségből, s a szürke hegyek hosszú láncolata, mely az ég kékjével olvadt össze, most újra megjelen; a már megvilágított patakocskán hűvös szellő lengedez, dévaj játék közt kiesiny hullámokat fodorítva, s arra a közeli friss bokrokból reggeli harmateseppeket dobálva. A felhős égen följebb száll a biborfény, mely bevonja az egész horizont, a tépett felhők közül kíváncsian kandikálnak elő a napsugarak s pajzán játékot üznek a hegyek és gombok tetején csillogó harmattal, mintegy a természet figyelmét fölkelendők az ég királynéjának közeledtére. Lángba borul az egész kelet, az ég csupa fényben ragyog; a hegyek izzó vörösek. Az erdő boltózatán kedves rózsapír olvad szét s köröskörül a mezők már aranyban úsznak. Végre a látóhatáron lassan felemelkedik a nap, mint egy hullámzó, tajtékzó tüztenger. Sugárai mindent bevilágítanak s a természet érzé jelenlétét. Világosságának fénye felragyog a harmatos mezőkön s a rétek a leggazdagabb színpompájú zománczban úsznak, a virágok szétnyílnak s megnedvesült leveleikben visszatükröződik a felébredt nap. Az elrejtett bokrokban csalogány dala hangzik, mintha reggeli ének melodiája hangzanék. Az egész természet felébredt s lebilincselő öröm tartja fogva az érzékeket. Valami finom gőzpara emelkedik a derült égbe, mintegy fátyolként fedezve be a völgyeket, úgy tűnik fel, mintha e párákban égben nyúlnának a távoli hegyek, s minden pillantásunk a megvilágított tájon czirkál. A kakas éber hangjától fölbresztett földműves is elhagyja nyugvóhelyét s vigan készíti elő kunnhója előtt eszközeit, hogy munkáját, melyet tegnap félbe hagyott, ismét folytassa. Az állatok is ujjongva köszöntik a napot, élelmet keresni indulnak; kimért léptekkel megy a csorda

a legelőre, kolompja messze hangzik az üde légben; a tarka tehenek vígan ugrándoznak, a dombok viszhangja barátságosan felel a bégetésre s a pásztorkürt szavára. Az erdők is belevegyülnek a természet általános hymnusába, száz hang összevegyülve száll az ég felé; a földmives sarlóját köszörüli, melynek éle ezer szint játszik a nap fényes sugaraitól. Mindenfelé csupa élet, csupa öröm....

A hősök Homérnál és Tassónál.

Agamemnon nyersen kimondja, hogy Briseist épp úgy szereti, mint nejét, mert épp oly szép munkákat készít, mint emez. Egy lovag soha sem szól így.

A kereszténység érdeme még az újabb hősök becsületérezése és vitézsége, mely oly magasan áll a régi hősöké felett.

Az igaz vallás megtanít minket arra, hogy az embert nem a testi erő, hanem a lelki nagyság szerint kell mérlegelnünk. Innen van, hogy a leggyöngébb lovag sem remegett soha ellensége előtt, s bár a biztos halálnak nézett elé, a futásnak még gondolata is távol volt tőle.

És a nemes vitézség oly általánossá lett, hogy nálunk a leg-hitványabb közlegény is bátrabb, mint Ajax, ki Hektor elől, ez meg Achilles elől gyáván megfutamodik. Ami a keresztény lovag kegyességét illeti a legyőzöttek iránt, ki tagadhatja, hogy a kereszténység szellemének kifolyása?

A mai költők ezer újabb esetvonást merítettek a lovag-jelemből. A tragédiákban elég említeni Bayard, Tankréd, Nemours, Boucy nevét. Nérestan elhozza bajnok társainak váltságdíját és miután a maga kiváltására szükséges összeget be nem szerezheti, önkényt visszatér a fogságba. Mily a szépek a keresztény erkölcsök! S hogy ne mondják, hogy ez csak költői képzelődés, száz meg száz példa van rá, hogy a keresztények a hitetlenek kezeibe adák magukat vagy azért, hogy más keresztényeket kiszabadítsanak, vagy mivel nem fizethették meg a pénzt, mit megígértek.

Elismert dolog, hogy a lovag-jellem kiválóan kedvező a hőskölteményre. Mily szeretetreméltó alakok a Jeruzsálem lovagai valamennyien: a vitéz Renaud, a nemes Tankréd, az annyiszor legyőzött és soha meg nem tört toulusei öreg Raymund. Az ember köztük képzele magát Jeruzsálem fiai alatt, hallani vélt az ifjú Bouillont, midőn Armida ügyében felszólal: „Mit mondanának a francia udvarban, ha megtudnák, hogy a szép nemtől megtagadtuk karunkat?” Hogy megítélhessük a Homér és Tassó hősei között levő különbséget, elég egy tekintetet vetni Gottfrid táborára és Sion erődítményeire; egyik oldalon a lovagokat a másikon az ókor hőseit látjuk. Maga Soliman is csak azért tűnik föl oly ne-

mesnek, mert a költő a lovagjellemből néhány vonásait kölcsönzi neki, és így a hitetlenek legnagyobb hőse is a kereszténységnek köszöni dicsőségét.

De főképp Godfried az, kiből a hősi jellem eszményét csodálnunk kell. Midőn Aeneas egy nő csábításainak ellen akar állani, lesüti szemét: Immota tenebat lumina; titkolni igyekszik zavarát; határozatlan feleletet ad: „Királyné, nem tagadhatom jószágodat, de gondolatim Elizhez repülnek.” Meminisse Elisae.

Mily egészen más a keresztény vezér Armida cseleivel szemben! Ellenáll a csáboknak, mert ismeri a világ szépségeinek mulandóságát, és röpi az ég felé, mint a jóllakott madár, mely nem ereszkedik le, hol csalétek édesget.

Harczolni, tanácskozni, zendülést kell lecsendesíteni, Bouillon mindig nagy, mindig fölséges. Ulysses megüti jogarával Thersitést és feltartóztatja a hajóikba visszatérni készülő görögöket. Ez naiv és festői. De nézzétek Godfridot, midőn a felbőszült tábor előtt, mely őt azzal vádolja, hogy egy hőst orozva meggyilkoltatott, egyedül megjelen. Mennyi szépség, mennyi megható van az ártatlanságának öntudatában nyugodt vezér kérésében! minő fényt vet e kérés a parancsnok rettenthetetlenségére, ki fedetlen fővel, fegyvertelenül lép egy fegyelmetlen zsoldos had elé.

Csatában Homér és Virgil hősei előtt ismeretlen szent vitézség lelkesíti a keresztény harczost. Aeneas, istenektől öröklött fegyverzetében, a rutulok partjaihoz közeledő hajója orrán állva, hősi jelenség; a villámszóró Jupiterhez hasonló Agamemnon nagyszerű alak: azonban Godfrid a Jeruzsálem utolsó énekében, semmivel sem áll alább a Cézároknak ősenél, sem az Atridok főnökénél.

.... A nap fölemelkedik; a két tábor szemben áll; kieresztett zászlók és sisakforgókkal játszik a reggeli szellő; arannyal áttört ruhák, vállrojtok, pánczélok, fegyverek, vitézövek, arany és aczél csillognak a nap első sugaraiban. Godfrid, száguldó paripáján ülve, bejárja a csapatok sorait; szól és beszéde a harczias szónoklat remeke. Feje ragyog, arca ismeretlen fényt sugároz, a győzelem angyala takarja be láthatatlan árnyaival. Egyszerre mély csend lesz; a legiók térdre borulnak imádni azt, ki Goliáthot egy pásztor keze által elejté. De riadó szól: a keresztény katonák fölemelkednek s a hadak Istenének bősültre haragjával vetik magokat az ellenséges seregekre.*)

G. J.

Sophokles Laokoonjáról.

Bevezetés. Laokoonnak és fiának sorsa nagyon alkalmas tárgyul szolgál az epikának: Vergil a lehangzatosabb kifejezésekkel írja le a kigyók borzasztó külsejét, melyek Tenedostól a tengeren

*) V. Ö. Chateaubriand: Genie du Christianisme. 245. l.

keresztül csúszva áldozataikra rohannak s azokat körülhurezoják; elmondja az apa rettentő küzdelmét a szörnyeteggel és azon iszonyt ábrázolja, mely a népet az istenség eme szörnyű itéletének hatása alatt elfogta. Az ó-kori képzőművészet e tárgyat a legtökéletesebb alkotások egyikében dolgozta fel, s a szakértők azt hiszik, hogy szobrásznak ritkán kínálkozik alkalmasabb tárgy művészi feldolgozásra. Winkelmannak e márványszobor csoportozatra vonatkozó megjegyzései indították Lessinget arra, hogy behatóbban foglalkozzék e remekművel, s megállapítsa azon alapelveket, azon esztetikai szempontokat, melyek a plasztikai és a poetikai fejlődés terén az eddigi ismereteket egy nagy lépéssel vitték előbbre. Végül *Sophokles is megírta Laokoonját, s bár műve nyom nélkül elveszett, mégis önkénytelenül arra gondolunk, hogy ez a művészi feldolgozásra oly kiválóan alkalmas tárgy lehetne-e méltó objectuma a drámának, s vajjon minő teru szerint készülhetett ez a minden tekintetben oly érdekes tragédia.*

Tárgyalás. Van-e Laokoon sorsában tragikum s alkalmas-e drámai feldolgozásra?

A) Lessing óta az a kritika első törvénye, hogy minden művet neme szerint kell megítélni — ezért tehát először is a tragikum lényegét kell meghatározni. A tragédiának nem az a feladata, hogy csupa, merő fájdalmat produkáljon. Vannak emberek, kik összeroskadnak a fájdalom súlya alatt, — ezek látása nem jótékony hatású reánk s így az a tragédia, mely nem ad többet ennél, nem tartozik a művészetek közé melyeknek az a céljuk, hogy a szép szolgálatában álljanak. A valódi tragédia célja: 1. hogy a hősök szenvedélyeik által elragadtatva, bizonyos jogosult alapon valamely vétséget kövessenek el, 2. hogy e vétség következtében elbukjanak, 3. hogy e bűn, e vétség következtében bűnhődjenek, de e bűnhődés olyan legyen, mely bennünket megnyugtat, kiengeztel. Antigone előtt két kötelesség áll: a testvéri szeretet és az állam törvénye. Bármelyiket sérti is meg, vétséget követ el, bűnhődnie kell. Brutus, Shakespere, Julius Caesarjában, mint hazafi érzi, hogy Caesar zsarnokságától meg kell szabadítani hazáját, de azt is tudja, hogy mint Caesar fogadott fia hálával tartozik jótevője iránt.

B) *Miért nincs Laokoon történelében egyetlen tragikus mozzanat sem, s miért nem alkalmas épen ezért drámai feldolgozásra?*

1. A hős vétsége nélkül nem képzelhető tragédia, itt azonban ezt nem találjuk meg.

Vergil elbeszélése szerint eleinte sokan nem bíztak a trójaik közül a falóban. (II. 35.) Olyan határozottan azonban még sem lépett fel senki sem, mint Laokoon. Jogos félelemmel tiltakozott a görögök ajándéka ellen, fölemlítette Odysseus cselszövényeit, buzgósga, melyre hazaszeretete ösztönözte, oly kellemes hatású, hogy mindenkit megnyer magának és annál nagyobb megütközéssel látjuk a többiek konokságát. Midőn a ló a lándzsa szúrástól megrezzent, hallatszott a fegyverek tompa zörgése, de mint Vergil

mondja, valóban valamely istenségnek kellett elhomályosítani éles látásukat, hogy minden további nyomozást abban hagytak. Vettek-e egy hazafinak egyszersmind okos embernek is lenni?

2. *A mi az epikus és plasztikus előadásnak előnye, épen az válik hátrányára a drámai feldolgozásnak.*

a) A kígyók alakja, megérkezésük, a szerencsétlenek megragadása s tehetetlen vergődése, — ezek Vergil leírásának tárgyai; a szobrász is a halál pillanatát örökölte meg, mert ez szolgáltatott neki leggazdagabb anyagot a test plasztikus, művészi feldolgozásához. A drámaíró azonban sem a kígyókat, sem egyáltalán Laokoon halálát nem viheti színpadra s ezzel reá nézve a mesének éppen az a része vész el, melyben azok a jelenetek vannak, melyek miatt a másikatknak e tárgy tetszetős volt.

b) Ha azonban a mese leíró része elmarad, mi marad akkor meg az egész anyagból? Laokoon beszédet tartott, melyben a népet figyelmeztette az esetleges veszélyre, s ha e kolosszus valóban a színpadon volt, oldalába ő döfte a dárdát; erre Simon mindenestre körmönfont hazugságaival állt elő, s végül egy hírnök beszélt el, hogy Laokoon és fiait a kígyók megölték. Az anyag hiányos s ha más mozzanatok nem járulnak hozzá, nincs benne semmi drámai fejlődés.

(Folyt. köv.)

Arany János Toldijáról.

Ég a napmelegtől a kopár szik sarja,
Tikkadt szöcske nyájak legelésnek rajta,
Nincs egy árva fűszál a tors közt kelőben,
Nincs tenyérnyi zöld hely nagy határ mezőben.
Boglyák hüvösében tiz-tizenkét szolgál
Hortyog, mintha legjobb rendén menne dolga;
Hej pedig üresen, vagy félig rakottan
Nagy szénás szekerek álldogálnak ottan.

Rekkenő meleg nyári délután rajzával vezet bennünket a költő a cselekvény színhelyére, hol a hős fogunk megismerkedni. Egy szép tájképet tár fel előttünk, mely a későbbieknek mintegy kerektől szolgál.

A harmadik és negyedik sor *tulzás*; kicsinyítve van a zöld hely: egy tenyérnyi sincs, egy árva fűszál sincs; de azért nincs, mert roppant nagy a forróság. E kicsinyítés tehát a forróság nagyítása (auxezis). Ez a sajátság a népköltészetnek, sőt a mindennapi beszédnek is igen kedvelt alakja: Egy fabatkát sem ér; szegény mint a templomgere; ki se látszik a földből (oly kicsiny), hetedhét országon nincs párja; megölné egy kanál vízbe stb. mind ilyen hyperbolék. A nép beszéde és költeményei tele vannak ezek-

kel. Minél szebbek, újabbak s meglepőbbek, annál jobban gyönyörködtetik az olvasót. Petőfi különösen kitűnik ezek megkapó alkalmazásában. A 3. és 4. sor ezenkívül *isméllés* is, a mi nem más, mint midőn egy vagy több szó az egymás után következő sorok elején vagy végén ismételve előfordul.

Ösztövért kutágas horihorgas gémmel
Mélyen néz a kútba, benne vizet kémel,
Óriás szunyognak képzelné valaki,
Mely az öreg földnek vérét most szíjja ki.
Válunál az ökrök szomjasan delelnék,
Bögölyök hadával háborura kelnek,
De felült Laczkó a béresek nyakára,
Nincs ki vizet merjen hosszú csatornára.

Személyesítéssel kezdi a költő, a mi nem más, mint az élettelen és elvont eszméknek, tárgyaknak, élőlények, személyek gyanánt való szerepeltetése, a mi által közelebb hozza az emberi lélekhez az élettelen természetet s így erősebben, elevenebben szemlélteti; mint itt a kutágas a kútba néz, benne vizet kémel, szunyognak látszik, mely a föld vérét szívja ki.

A hetedik sor sajátos magyar szólásmód, melylyel a magyar paraszt tréfásan azt a mezei munkást gúnyolja, ki a nap és dolog hevéből bágyadtan ráunt a munkára.

Egy, csak egy legény van talpon a vidéken,
Meddig a szem ellát pusztá földön, égen,
Szörnyű vendégoldal reng araszos vállán,
Pedig még legénytoll sem pehelyzik állán,
Széles országutra messze-messze bámul,
Míntha más mezőkre vágyna e határrul:
Azt hinné az ember: élő tilalomfa
Útve általutnál egy csekély halomba.

A 3. sorban „szörnyű“ jelző. A jelzők valaminek ismertető jegyét fejezik ki s az egyes tárgyak mellé téve az előadást az által szépítik, hogy jellemző sajátosságait tüntetik föl, mi által a kifejezések is nagyobb világosságot nyernek s legtöbbször egy-egy képet is rejtve magukban, az olvasó képzelmére kellemesen hatnak. A jelzők a szerint, a mint a költői előadásban a kifejezések teljességét és hatásosságát eszközlik vagy csupán ékességül szolgálnak: *szükséges* és *diszítő* jelzőkre oszlanak. A szükséges jelzőkre elmaradhatatlan része a kifejezésnek; nagy a jellemző ereje, a gondolatot határozottá, érthetővé, világossá teszi, de nem szépíti. A valódi diszítő jelzők a tárgyat szintén jellemzik, jobban, erősebben, teljesebben, mint a szükséges jelző; szokatlan szépségükkel ünnepies szint adnak a kifejezéseknek, s nem is annyira a gondolatok külső megjelenését (az előadást ékesítik, mint inkább magukat a gondolatokat; ezek festik minden sajátosságukkal és árnyalatokban röviden,

megragadóan. Az ilyen jelzőkkel a gondolat — mint valami varázsütésre — a lehető legszebb diszben, megelevenedve domborodik ki a képzelet homályos ködéből, szóval a legszebb alakban lesz szemlélhető. Az ilyen festés a *kidomborító (plasztikus) festés*. A jelző igen fontos szerepet játszik a stylben; sokszor fontosabb magánál a fogalomnál, mert az adja meg tulajdonképeni értelmét s jellemét. Báj és fönség, erő és gyöngédség, szelidség és vadság, mindenféle érzélem, szín és hang festhető röviden, találóan, megragadóan. Ilyen jelzők e versszakban: araszos, élő (tilalomfa).

„Pedig még legénytoll sem pehelyzik állán“ *körülírás*. Néha nem nevezzük meg magát a dolgot, hanem tulajdonságait jellemző sajátosságait soroljuk el, mint itt is a helyett, hogy „fiatal“ a fiatal-ság ismertető jegyét használja a költő. A körülírásnál olyan saját-ságokat kell felsorolni, melyekből egyszerre ráismerhessünk a tárgyra vagy érzélemre, melyet jellemezni akarunk.

„Messze—messze bámul“ *szóisméllés*. Az ismétlésben általában véve a kifejezésbeli erőnek számtalan árnyalatával találkozhatni. Rendesen lassítja a stylt, mert a fogalmat vagy szót többször hozza föl, de éppen azért komolylyá is teszi. A gondolatok ömlését hol gyorsítja, hol lassítja; az előadásnak itt kevesebb, ott nyugodtabb szint ad, sőt néha éppen gúnyoros árnyalatot.

„Általutnál“ régi szó, annyit tesz, mint keresztut; olyan utat is jelent, mely az országutról letér s rövidebb irányba van.

(Folyt. köv.)

A természeti környezet hatása szellemi életünkre.

Hasonló ellentétek még élesebben mutatkoztak a festőművészetben. A régi velencei festőiskola egész ellenkező hatásra törekedett, mint az északi festők, teszem a németalföldiek iskolája. Szerette a színek gazdagságát és pompáját, míg az utóbbiaknak inkább bizonyos sötétség volt izlésére. A spanyol festőknél nagyon gyakori a világos, aranyos fény; ezeknél, — emlékezzünk a Rembrandt-féle képek aranyos háttérére, az aranyat sötét árnyék hatja át. — Valóban a tenyészetnek buja színpompája mely a dél tiszta, fényes levegőjében lebilincseli az embert; hozzá a megélhetésnek kényelmesebb volta, mely aprólékosabb szemlélődésre több időt enged, e kettő együtt nagyon erősen alakítja a kedélyt és bámulatos mértékben fokozza az alak- és színérzékenységet; az alakok és tisztán feltűnő árnyalatok gazdag táplálékot nyújtanak a képzeletnek.

Az exotikus ágaly buja változatossága ott van az arabs díszítéseken, a perzsa és indiai szövetek virágaiban, a kínaiak színező

művészetében, s nem ritkán bizarrakká teszi őket a képek tarkák és csodálatos dolgokat ábrázolnak. A tropikus ember mégis gyönyörködik bennök, nem keresi vajjon bensőleg igazak, vajjon az ábrázolt dolgok egyáltalában lehetségesek-e? Ránézve rendszerint legfontosabb a külső, a szín, a pompa, a vonalak változatossága. Ez foglalja el figyelmét, ezért lelkesül, bizonyos tekintetben ép úgy, mint a gyermek. Hagyjuk el a tropikus földet, térjünk vissza Skóciához vagy nézzük Norvégiát és egyszerre megváltozik minden. A szemet nem kápráztatja fény, a természet egyhangubb a megélhetés nehéz. A természet nem nyújt mindig újabb és újabb színeket, melyek az ember érdeklődését ez irányban folyton fokoznák vagy ébren tartanák, az örökös munka komorabbá, nehézkesebbé változtatja a kedélyt. Az éjszakai ember keveset törődik a külsővel, kicsinységnek tartja azt; sodrából csak megrendítő dolgok emelik ki, mindinkább önmagába, a saját lelkébe vonul vissza, elmélkedik az élet nyomoráról s az erkölcsiségben és tanok fenségében keres vigasztalást. A sötét, keserű humor, mely Byront áthatja és az angolt jellemzi, csupán itt fejlődhetett ki. Az a puritán protestantismus, mely a templomok festményeit, mint hiu ürességeket bemeszelte, s az istentiszteletből kitörölte a pompát és elvette a szentek kultuszát, mely a vallási dogmák fonságához gyöngéd emberies vonásokat nem fűzött, s ridegen és örökké csak az ember nyomorát és romlottságát hirdette, csakis ezeken a földeken terjedhet el és vált uralkodóvá. A spanyolnak és olasznak nem kellett, ezek okvetlen sötétnek és visszadöböntőnek érezték s maradtak ősi katholicismusuknál, mely szertartásainak fényével lelköknek jobban megfelelt és jóformán náluk és általuk fejtette ki legnagyobb fényűzését: gazdag változatosságu zenéjét, festészetét, képfaragását, építő művészetét, párosítva mindezt istentiszteletének keleties pompájával. Mindezt az éjszakai ember könnyen nélkülözte; annak a népnek utódai azonban, mely valaha kormányától csak kenyeret és circust követelt — panem et circenses! — nem lehetek el nélkülök.

Ez a tényt bizonyára nem lehet kicsinyleni. Majdnem egész Európát két részre szakította, északra és délre, a melyek közül mindegyik sajátos irodalmat és műveltséget fejlesztett. Azt, hogy más okok is közre nem működtek volna, nem állítom; — de ha részletekbe bocsátkozhatnánk, sok érdekes adatra lehetne e részben rámutatni. Elemezhetnők az angol és német, másfelől a spanyol és olasz, aztán a francia irodalom és műveltség szellemét, mint a francia Taine tette, s mindegyikben megtalálnók a természeti környezet hatásának egy-egy fontos eredményét. Azonban legyen elég csak egy általános igazságra mutatnom rá: a műveltség, a szellemi élet lényegére és elterjedésére.

(Folytatás köv)

Dr. Horváth Cyrill

TANULÓK LAPJA

Előfizetési árak:		Szerkesztő és kiadó: Dr. RUPP KORNÉL tanár.	Az előfizetési díjak a „Tanulók Lapja” kiadóhivatalába IX. kor., Imro-utca 9. sz. alá küldendők. Hirdetések felvétele Sikray S. irodájában VI. Váci-körút 32. sz.
Egész évre	1 frt 60 kr.		
Fél évre	— frt 80 kr.		
Negyed évre	— frt 40 kr.		
Megjelenik minden hó 1-én és 15-én.			

A rozmarint szál.

Volt egyszer egy király, a kit a népei erősen szerettek, de sokat is búsultak mert nem akart megházasodni. Mi lesz az országunkból, évelődtek a népek — ha egyszer meghal a királyunk s nem marad örököse! Hiszen a király szeretett volna megházasodni, be is járt országot-világot, de sehol sem talált kedvére való feleséget. Nem tudta már, hogy mit csináljon. Egyszer eszébe jut, hogy van az ő vadaserdejében egy soktudó öreg vadász ember, attól majd tanácsot kér. Elment az erdőbe, megkereste az öreg vadászt s tanácsot kért tőle. Az öreg vadász egy rozmarint szálat adott neki s azt mondta, hogy a mely leány előtt ez a rozmarint szál meghajol, azt vegye el feleségül.

Visszament a király az udvarába s kihirdettette ország-világszerte, hogy a ki szép leány van s az ő felesége akar lenni, jöjjön el az udvarába s a melyik előtt meghajol a rozmarint, feleségül veszi.

Bezzeg hogy jöttek a világ minden tájékaról, gazdag lányok, szegény lányok, báró- gróf- és hercegkisasszonyok, hogy alig fértek el az udvaron. Ott aztán szépen körbe állottak, s a király kiment közéjük. Sorban megállott előttük kezében a rozmarinttal, de bizony az egyetlen egy leány előtt sem hajolt meg.

Busult a király, hogy most már a rozmarint sem használ. Kihirdette másodsor, hogy jöjjön, aki szerencsét akar próbálni. S jöttek másodsor még többen, sokkal szebb leányok, de a rozmarint ezek előtt sem hajolt meg. Megpróbálta harmadszor is s jöttek most annyian, mint égen a ragyogó csillag. S valának köztük olyan szépek, hogy a napra lehetett nézni, de rájuk nem s a rozmarint még ezek előtt sem hajolt meg. De már most igazán nem tudta, mitévő legyen. Hiába feküdt le este, szemére nem jött álom, mert a nép zúgolódott már, hogy annyi szép leány közül nem tudott választani.

A mint így tűnődnek, évelődnek magában, csak berröppen az ablakon egy kicsi madárka, arany volt a lába, arany volt a szárnya s elkezdett beszélni a rozmarinttal.

— Hallod-e, te rozmarint szál, én tudom, hogy a király szívének nagy bánatja vagy, de én majd segítek rajta. Mert a király kétszer szabadított meg engem a sólyom karjai közül, hát jóért jóval akarok neki szolgálni. Az a leány, a ki előtt te meghajolnál,

*) Mutatvány Benedek Elek Magyar mese- és mondavilágából.